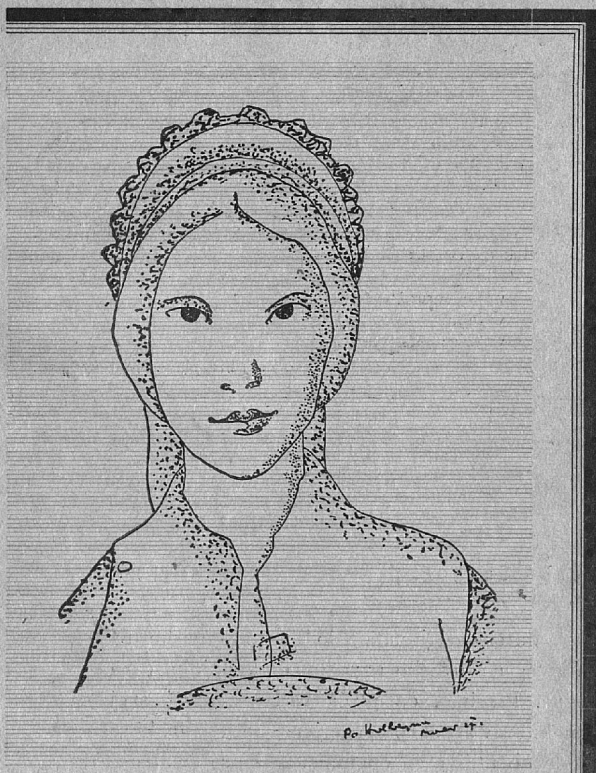


Poština plačana v gotovini

ŽENSKI



S V E T

LETO XV / 1937 / JUNIJ

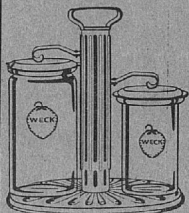
Ob 20letnici deklaracije / Ljuba Prenner: Mejniki / Lucija Petelinova: Lepoti / Draga Hudales: Cilinder / Anica Salmič: Spominu / Iva Breščakova: Naša pomlad / Z. P.: Zgodovinski razvoj slovenske ženske knjige / Drobiž / Priloge: Naš dom, modna priloga, krojna pola



Dober nasvet ... stavljam Vam predlog: Očistite si enkrat svoje zobe z zobno pasto Chlorodont in če bodo Vaši zobje izgledali v nekaj dneh bleščeče beli, boste veseli, da ste sledili mojemu nasvetu. Kljub veliki čistilni moči Chlorodont ne načinja dragocene zobne sklenine, ker je čistilno jedro te zobne paste mehkejše kot zobna sklenina. Poskus prepriča. Peneči ali ne peneči se Chlorodont, obe kvaliteti sta enako dobri. Domači proizvod.

Chlorodont

Ko se bliža čas za vkuhavanje vsakovrstnega sadja in sočivja Vas opozarjamo, da so v to svrhu najbolj pripravni svetovno znani originalni



Weck-ovi kozarci z varstveno znamko



katere dobite v poljubni velikosti z vsem priborom pri sledečih tvrdkah:

- v Ljubljani: **Schneider & Verovšek in Avg. Agnola**
- v Mariboru: **Pinter & Lenart;**
- v Celju: **Josip Jagodič;**
- v Ptujju: **Anton Brenčič.**

V potrebnem slučaju zahtevajte ilustr. cenike, ki so Vam brezplačno na razpolago.

Cenjene gg. naročnice

prosimo, da si odslej natančno ogledajo naslov na ovoju. Poleg naslova bo navedba, do kdaj je plačana naročnina. Prosimo, da plača vsaka čimprej svoj zaostanek. Prav posebno opozarjamo na to tiste, ki so tako zelo občutljive za opomine. Ne pozabite, da se Ženski Svet vzdržuje samo od naročnine in da neredno plačevanje ogroža njegov obstanek. Prosimo torej, da bo Vaša naročnina vedno pravočasno poravnana!

ŽIENSKI SVIET

LJUBLJANA / LETO XV / JUNIJ 1937

30. maja smo Slovenci praznovali dvajsetletnico majniške deklaracije, spomenico, s katero so takratni slovenski in istrski hrvaški poslanci Jugoslovanskega kluba na Dunaju zahtevali v odločilnem letu svetovne vojne politično samostojnost Jugoslovanov v okviru stare monarhije. Potrjena od ljudstva na številnih shodih v vseh naših pokrajinah je postala ta deklaracija pravi plebiscit za zedinjenje ter za samostojno, demokratično urejeno državo južnih Slovanov. Slovenske žene so s posebno vnemo in požrtvovalnostjo širile zahteve, izražene v deklaraciji, med slovenskim ljudstvom. Nabrale so preko 200.000 podpisov na solidarnostno izjavo.

S tem so že takrat dokazale svojo politično zrelost. Vendar je njihova zahteva po politični enakopravnosti, obljubljeni v ustavi nove države Jugoslavije, doslej ostala neizpolnjena. Naj ob tej priliki ponovno izrazimo svojo zahtevo, da se nam priznajo politične pravice in dovolí vstop tja, kjer se delajo zakoni in odloča usoda nas in naših otrok.

Ob dvajsetletnici majniške deklaracije naj sedanji težki položaj našega naroda spet združí žene v boju za naše skupne narodnostne in gospodarske zahteve.

Mejniki

Ljuba Prenner

(Dalje)

Naškov Franek, dvanajstletni sin učitelja in organista Naška, je bil zlezal že pred zvonjenjem po stopnicah mimo kora na cerkveni zvonik. To je bilo sicer strogo prepovedano in, ako je mežnar, „okorni Tinč“, zalotil koga tu gori, ga je zuhljal in nalomastil — a kateri fant bi iz strahu pred mežnarjem ne lezel v cerkveni stolp? S stolpa je tako lepo gledati naokoli, pljuvati na mimo idoče, mazati s svinčnikom po zvonovih, metati tja doli odkrhke zidu in drugo nesnago in, kar je glavno, loviti netopirje, ki so se visoko v stolpu obešali na šperovce in trame . . .

Franek se je bil naslonil skozi lino, da bi ujel čim več razgleda. Videl je ljudi, ki so prihajali k večernicam, Bendetove otroke je videl tam doli in poklical bi jih, če ga pri tem ne bi opazil okorni Tinč, ki se je tudi približal stolpu, da bi zvonil.

Zamajali so se zvonovi poleg njega in kljub temu, da si je tiščal ušesa, ga je bronasti grom v taki bližini skoraj pritisnil k tlom. Kar vrtelo se mu je v glavi, ko so tolkli kembli, in brezkončno se mu je zdelo to zvonjenje.

Končno so nihaji le pojemali in kmalu si je smel oprostiti uhlje, a mu je še vedno brnelo po glavi. Sklonil se je spet skozi lino. Prav ničesar ni bilo videti. Zaspáno mače je leno lezlo po strehi kaplanije. Nekje na drugem koncu mesta je lajal razdražen pes. Dolgčas je bilo tudi tu. Odsel je k drugi lini. Odtod je videl šolo, župnišče, del gospodarskih plospov in proti dvorišču obrnjene strani hiš, ki so stale od Lournierja do Merka na gornjem trgu.

Kaj pa je to? Franek se je sklonil še niže in napeto opazoval. Pšenično-rumeni šop las mu je silil čez oči, nestrpno ga je vrgel nazaj in strmel v farovski vrt pod seboj. To je vendar nori Engelmanov Jaka, ki je preplezal plot in si dal nekaj opraviti v farovski šupi...

Cudno!

V tem so priropotali po lesenih stopnicah trdi koraki. Okorni Tinč! Franek je planil od line v temni kot za velikim zvonom in zadrževal sapo. Za eno stopnišče pod zvonovi so se koraki ustavili. Mežnar je navijal stolpno uro, potem je pa spet zropotal po stopnicah navzdol.

Franek si je globoko oddahnil. Še enkrat je smuknil k lini, da bi videl, kaj počenja ta sumljivi Jaka. Čemu je pri belem dnevu plezal preko farovškega plota? Ali je hotel krasti? Ali ne bi bilo prav, da bi ga kar po večernicah pri dekanu zatožil? Sklanjal se je skozi lino — Jake ni več. Sedaj bi bila najlepša prilika neopaženo priti iz zvonika. Dekan je pri večernicah, mežnar pa v žagradu. Z lin pa skoro ni bilo ničesar videti. Tiho in previdno je lezel po stopnicah navzdol in se rahlo uprl v železna vrata, ki so vodila na kor, kjer je sedel oče pred orglami. Za čas večernic bi se skrila za orgle in čakal, da oče in pevke odidejo, potem bi šel za njimi.

Železna vrata se niso vdala. Pritisnil je na kljuko — zaprto. Nenaden strah mu je šinil po udih. Mežnar je zaklenil, nocoj ga ne bo več v stolp, vso noč bo moral prebiti v cerkvi — joj! Ze so se mu solze nabirale v očeh. Če bi sedaj bunkal in klical, bo doma tepen. Mačeha ga bo, pa še kako! Če ne pokliče — joj, vso noč v cerkvi, kjer straši! Marija — pomagaj! Mamica v nebesih, prosil zame! Ljubi Jezus, usmiljenje — dragi, ljubi angelček varuh moj, saj ne bom nikdar več klel, nikdar več grdo govoril, nikoli žalil očeta in mačeha, nikoli v cerkvi po drugih gledal, šepetal in suval naokoli — oh, nikdar več! Vobachovemu otroku ne bom nikdar več grozil s parkljem, tudi lagal ne bom in niti enega sladkorja, niti enega krajcarja ne ukradem več doma — niti ene jabolke z Marinčevega vrta: Ljubi Jezus, pomagaj!

Skozi trepetajoče solze je prisluhnil ob vrata.

Še vedno je molil gospod dekan litanije in ljudje so odgovarjali: „Prosi za nas!“

„Prosi za nas!“ je ponavljal Franek v svoji ječi tako iskreno kot še nikdar.

Litanij je bilo konec. Gospod dekan je molil sedaj iz knjižice cerkveno molitev, ki jo je Franek dobro poznal,

Nenadoma je kar presekalo njegovo molitev, ki je sledila dekanovi. Kdo pa tako krampa, kdo pa hodi tako trdo, da kar odmeva od kamenitih tal? Pa ne, da bi Jaka uganjal v cerkvi svoje burke? Franek je pritisnil telo še tesneje k vratom in napeto poslušal. Koraki so daleč nekje pred oltarjem utihnili. Kaj je to? V cerkvi prične šumeti, mrmranje raste v glasno žlobudranje, bežeži koraki drsijo in cepetajo, molitve ni slišati več in — kaj? Nekdo je kriknil, jeknil. Kaj pa ta divji šunder tu

doli v cerkvi, vse vprek govore, glasno, nekdo spet kriči; letanje in trdi poki, kakor da se podirajo klečalniki v klopeh?

Nerazumljiva groza ga je prišla. Tolkel je z rokami in nogami v vrata in vpil napol blazen s strašnim glasom, ki se ga je sam ustrašil: „Ata — čuješ! Oče! A — ta! Mama! Maaa — ma! A — ta!“

Šunder v cerkvi je že pojema, vedno bolj so se oddaljevali koraki in od zunaj je prihajalo bučanje, sedaj rezko, potem spet zamolklo in ubito. Nekje nad njim je zaklenkalo — plat zvona! Zgrozil se je in hripavo zarjul. Nekaj strašnega se je moralo zgoditi — pred vrati pekla sem! Mrzlično je tiščal k vratom med rameni zarito glavico in od časa do časa slepo sunil z nogo ob trdo železo, ki se ni vdalo niti za širino mezinca. Kaj bo? Kako, da ga oče ni čul? Kako, da ne pride ponj? Kaj je tam zunaj? Smrt? O — smrt . . .

* * *

Gorelo je.

V farovski šupi se je vnelo seno. Kot nož oster plamenček je prerezal skodlasto streho in v hipu je bilo vse v krvavordečih zubljih. Se preden so se izrinili ljudje skozi cerkvena vrata na plan, je bila šupa vsa v ognju. Debel, črnkast dim se je smrdeč valil nad mesto. Od Sv. Helene pa je zavel močan, suh veter, se zagnal v ogenj, zavrtel plamene in jih vrgel na vse strani. Goreče skodle so letele kot pisana bandera na strehe in na dvorišča in nenadoma je gorel ves trg okrog cerkve. Streha na cerkvenem stolpu je zaškripala in od tod je obližnil plamen borne slamnate in skodlaste strehe v stisnjeni cerkveni ulici, ki je v nekaj trenutkih živo žarela.

Plat zvona je že davno utihnil. Bron se je topil v vročini, šipe na hišah so popokale in se žvenketaje drobile na razgreti tlak. Gorelo je od Vobachovega hleva do Lournierjevega skladišča, kjer so se z gromkim pokom razleteli petrolejski sodi. Ves farovž je bil v plamenih, isto tako kaplanija onstran cerkve in vse bajte v cerkveni ulici. Vnela so se tudi že Bradačeva gospodarska poslopja, vsa desna stran mesta je bila v nevarnosti, da pogori do tal. In veter še vedno ni odnehal.

Brezumni so tekali ljudje, kričali in divje jokali, klicali imena in vlačili iz hiš, kar so mogli. Pred cerkev se ni nihče več upal, tam je gorelo najhuje. Mlado tele, ki so ga bili nekje izpustili iz hleva, je končalo pred cerkvenimi vrati.

Sredi trga je bilo vkup nametano, kar je mogel kdo rešiti. Krave so mukale, zbrane v čredo — nihče ni pazil več nanje. Prašiči so hlastno bušeči bežali vse vprek, drli ljudem pod noge in izgubljenje kokoši so zmedene frotale okrog ljudi, ki so bili že vsi poblazneli. Drug drugega niso poznali več, ženske so kričale za svojimi možmi in očeti, otroci so rezko cvilili, možje so kleli. Nihče si ni znal več pomagati.

Nekateri so bežali iz mesta.

Sribar je vlekel ženo in otroke proti Legnu na Logarjevino. Kam bi sicer z njimi? Saj je pri Merkovih tudi že gorelo — v mestu ni mogoče ostati! Pri Bradaču so se sicer vnela šele gospodarska poslopja, a ni dvoma, da tudi hišo zgrabi ogenj; potem je uničeno lepo pohištvo, obleka in vse, kar sta si z Maliko prihranila.

Na eni roki je nosil mlajšo hčerko, starejšo je podil pred seboj. Ženo je vodil ob desnici: saj je bila še slaba od poroda in zlomljena od groze. „Mama!“ je jokala ves čas. Moj Bog, saj je sama mati, tu v naročju nosi najmlajše, ki venomer veka. To je bila nedelja! Še pred

dobrimi štirimi urami je mirno ležal na zofi in zadremal bi bil, pa ga je predramil krik: „Gori!“ Vsak je kričal, vsak je vpraševal in nihče mu ni povedal, kje. Moj Bog — sredi mesta! Bežal je proti gasilskemu domu, tam je brivec Vybiral poveljeval in kričal na ljudi v nemških, slovenskih in čeških psovkah. Cevi seveda vse za nič, ljudje zmedeni in neubogljivi, vsak je hotel ravnati po svoji pameti, vsak drugi je poveljeval. Preden so našli opravo, šleme, pasove, je že potegnil veter in prepozno je bilo za gašenje. Stirje močni fantje — Štancerjev, Merk in dva kovaška pomočnika, so se zastonj trudili, da bi prišla brizgalna.

Na Mollovi in Engelmanovi strani se še ni vnela nobena hiša, seveda bo obvarovana tudi „ravbarska“ ulica. Šribar se je oziral nazaj — strašno je bilo videti odtod požar, kakor da bi bil gorel ves svet! Zvonik se maje, maje, strahovito zaropoče, da se do sem gori tako strašno čuje — tramovje se je sesulo,

Ni, da bi se še oziral nazaj. Omahljivo je stopal naprej, na eni roki otroka, ob drugi ženo, pred seboj pa spet otroka, ki je venomer jokal. Srečavali so ga ljudje. Nihče ga ni pozdravil, gledal je vsakemu v obraz. Kako trda od radovednosti in od napora hitenja so bila ta lica: čimprej biti v mestu, čimprej videti, izvedeti. Poznal jih je, prosil bi, da mu pomagajo, da mu pridejo vsaj povedat, ali gori tudi že Bradačevina, a nihče se ni ozrl na njegovo revščino. — Sicer smo gospod Šribar, danes pa nič, kar naprej so bežali, komaj da so ga s površnim pogledom ošvrknili. Kaj to? Tega bomo še večkrat videli — zdaj le naprej, v mesto, tam je videti nocej to zanimivo grozo, kakor je še ni bilo nikoli.

Tako betežen in proseč je prišel nazaj na Legen, ki ga je nekoč zapustil mlad, ošaben in prepričan, da se sedaj pričinja njegovega življenja najlepši del. A nocej bo tako varna ta trhla streha tu gori.

Na vrhu pred hišo je stala stara Logarica — še vedno je ni bilo uklonilo življenje v dve gubi — in gledala v dolino. Oči si je zasencila z roko in gledala tja dol v nesrečo in gorje.

Ko jo je Šribar zagledal, so se mu oči zalile s solzami: „Mati!“ je kriknil onemoglo.

„Hvala, hvala Bogu“, se ji je utrgalo iz srca. „Da si le prišel, da si le zares prišel!“

Doli na cesti so zadeneli zvoki gasilske trobente. Tujci so prišli na pomoč.

* * *

Ko se je z gromkim, rezkim in glušočim treskanjem in bobnenjem podrlo tramovje zvonika, se je prebudil Naškov Franek iz nezavesti. Poskusil je bil izpodkopati tla pod vrati, a ko je odgrebel tanko plast prsti, ni mogel več naprej ker so se mu upirala zidana tla. V onemogli besnosti je poskušal s peto, z nohti — nič. Jokati ni mogel več, tulil je še hripavo; a ko se je spet predramil, se je zgodilo nekaj strašnega. Prasketalo je, tako grdo in strašno je prasketalo in bobnenje je bilo tako blizu — nenadoma se mu je vse zameglilo pred očmi. Branil se je s tem, da je z obema rokama tiščal usta, nos in oči, a debeli, črni dim, ki se je valil skozi odprtino v stropu, kamor so vodile stopnice, se je zgoščal vedno bolj in mu silil v grlo: začelo ga je dušiti ...

* * *

Zunaj naokrog je bil že mrak. Mesto je še vedno gorelo. Veter je bil popustil in tujim pomagačem se je bilo posrečilo, da so omejili požar. Vsa cerkvena ulica in na trgu vse gori do Merka: Vobachovo, Wieslerjevo, Rednakovo in Lournierjevo je postalo pogorišče.

Heinz je bil gledal v pisano bandero. Hipno ga je nekaj prešinilo. Zdaj! Zdaj! V teh plamenih, v tej nesreči in nadlogi! Zdaj! Ves popoldan je že strmel v ta pogorišča, tekal naokrog in se delal, kot da ne ve, koga išče. Povsod ogenj, neskončno krvavi ogenj, vrišč plamenov in solz, prasketanje živih gubljev, pisana bandera podgoriške usode, končni krik vseh njegovih pesmi.

Vse, kar je stalo tako ponosno tu, kar se je šopirilo v revni, malo-meščanski nadutosti, vse, kar so pridne roke, varčnost, lakomnost in sreča zgradile, vse splameni k nebu, naj splameni še on, naj bosta oba jutri razvalini, kakor vsa ta njuna Podgorica.

Nocoj daje Podgorica simfonijo v svoji najbridkejši, najtežji in najiskrenejši lepoti, naj ji da še lastno življenje . . . za njim pa nič, morda še rekvjem . . .

Najti jo moram, saj sem jo vedno našel, ko se je kedaj kakšna stvar v meni pretrgala na dvoje, in nocoj se trga vse, kar je, vse to zadnje, kar mi je še velikega doživeti.

Seveda! Vsa zmedena je stala v luči plamenov in gledala kakor blazna, nikdar še ni gledala tako. Menda se ji vrti! Njenega moža ni blizu, tuji ljudje hite mimo, kriče, se jokajo in tulijo. Ali jo je strah? „Edita!“ je poklical in slišala ga je takoj. Obrnila je glavo k njemu in ga neskončno trudno pogledala.

„Heinz! Mimo je vse . . .“ Ali je razumela? Ali je res iskreno tožila, kako škoda je, da je vsega konec in da sva že klaverna pogorevščina?

„Pojdi, pojdi z menoj!“ Napol jo je vlekkel, napol nesel in šla je, se dala voditi in peljati ven iz mesta, mimo pokopališča, ven daleč v Vilunjsko dolino, daleč stran od Podgorice, kjer je nocoj ves pekel.

Jokala je silno vso pot in, ko se mu je pod onim visokim hrastom na obronku Šmohornice zgrudila v naročje, jo je s težavo razumel, ko je zablilala.

„Ah, Heinz, umrla bi . . . saj sva oba tako stara . . .“

Heinz ni odgovoril in sedaj je menda začutila tudi ona požar, ki je divjal v njem. Vsa zmedena mu je segla s prsti v lase in skrila obraz ob njegov vrat. Tak je bil! Kako ne bi mogla biti od vekomaj samo njegova.

Visoko na obzorju je rdelo nebo, pod katerim je vzdihovala Podgorica v nesreči in nadlogi.

II. del

12.

Tempora mutantur

11. maja 1910.

Podgorica — Untersberg je danes slaven kraj, o katerem bodo še teden dni pisali avstrijski in nemški časopisi in današnji dan je izmed najslavnejših v zgodovini mesteca; le žal, da je bil slavljenec že mrtev. Pred enainpetdesetimi leti, nekako ob tem času, se je bil narodil v eni najstarejših hiš v gornjem trgu, natančno na današnji dan pa je pred desetimi leti na Dunaju umrl Heinz Moll!

Morda pa tudi — hvala Bogu, da je bil mrtev.

In če bi bil mogel danes stopiti iz groba in priti v Podgorico, kaj bi bilo? Ne pripeljal bi se bil več v Vobachovi poštni kočiji, ampak z vlakom po novi progi. Rezko bi bilo zapiskalo iz nadušljive, trebušaste lokomotive z lijestim dimnikom, iz katerega je korajžno in samozavestno puhtelo nad četverimi vagončki tam ob ovinku, ki se za njim tik pred Podgorico odpira Vilunjska dolina. Oburno bi bila cvilila kolesa po zaokroženem tiru, potem bi bila zaropotala v pojemajoči hitrosti pred postajno poslopje, nad katerim je bila pritrjena dolga tabla z napisom: Stadt Untersberg — Podgorica — mesto.

Vlak se je ustavil, zadnji sunek je še pretresal vrsto, da so se sklepi zvenketaje zamajali, in iz odprtih vrat so se vsuli ljudje. Ko so se kolesa vlakca spet škripaje premaknila, si šele videl, koliko jih je bilo. In to še niso bili vsi! Že sinoči je prišla cela množica, sami imenitni tujci, eni so se pripeljali celo s takozvanim „avtomobilom“ — kaj takega svet še ni videl tod! Tudi iz okolice jih je prišlo mnogo past radovednost.

Recimo, da je mož med njimi! To bi bil gledal! Toliko tujih obrazov in toliko izpremenjenih hiš in ulic, ki so se nabrale okrog cerkve sv. Elizabete, ki je z novo se bleščecim in še vedno šiljastim zvonom strmela nad novimi, z opeko kritimi strehami proti majniškemu nebu!

Starega mestnega obzidja ni bilo več. Tudi znamenje ob njem, kjer je bil leta 1811. ustreljen Gottfried Puck, so prenesli h kapeli sv. Antona Puščavnika poleg mestne cerkve. In okrog cerkve ni bilo več starega pokopališča, niti stare šole za njim, ki je bila tako nizka, da so se svojčas fantini, med njimi tudi sam, spuščali iz prvega nadstropja na pritrjeni vrvi skozi okno in splezali spet po njej v šolsko izbo nazaj. Namesto te stare šole je stala sedaj tu nova mestna ubožnica s svetlimi okni in visokimi, hladnimi hodniki, ki so pa kljub novosti pričali o revščini. In tam, kjer je bilo nekdanj staro podgoriško pokopališče, je bila zdaj nova nemška šola in, če bi bil vprašal, kaj pa okoliški otroci, bi si bil lahko ogledal okoliško, tako zvano „slovensko šolo“, ki je bila nastanjena v starem Hohenthurmskem gradu. Tam je kraljeval nadučitelj Bende. Razgrajal je in kričal in zelo učinkovito bistril glave zaupanih mu učencev. In zvedel bi bil, da se otroci iz obeh šol včasih zvravajo med seboj na cesti ali po grapah, da se obojni učitelji od časa do časa postrani gledajo in da pošiljajo tisti, ki so kdaj na katerega izmed podgoriških mogočnjakov jezni, iz kljubovalnosti svoje otroke v „slovensko“ šolo, kjer se pa nemščine prav tako dobro nauče kakor v „nemški“ šoli, kamor pošiljajo svoje otroke tudi nekateri kmetje, hoteč se tako prikupiti c. kr. oblasti.

In če bi bil stopil Heinz na trg, bi bil videl, da je na gorenji strani od Lournierja do Merka vse novo in da imata na dolnjem trgu Bradač in Marinc najlepši hiši. Zato so bile tem grše in bornejše na drugi strani, še vedno take kot pred požarom, krite s škodlami in nizke, kakor da so se sesedle. In smešno je bilo videti na tej strani že košato drevje, na drugi pa še sadike v razvoju, za katerimi so se bleščale nove hišne dveri in prijazna pročelja. Predvsem pa cerkvena ulica, kako močno se je izpremenila! Namesto zanikarnih, napol raztrganih bajt so stale sedaj v dveh ravnih vrstah ob vsaki strani razširjene ulice enako visoke, čedne hišice, ki so si bile slične kot čevlji čevlju. Po istem načrtu jih je vse zezidal laški stavbenik in zato je bilo videti, kakor da so bile kupljene na trgu. Pa čemu bi bila Podgorici individualnost! Red je najlepša stvar in kdo bi mogel oporekati, da ni ta cerkvena ulica slika vzornega redu. Le na dveh krajih je bila vrzel. Dva izmed prejšnjih lastnikov, zidar in

pijani dimnikar Pahernik, sta si dala pri občini tisoč dve sto kron izplačati. Zidar je odšel, dimnikar je pa denar zapravil in čepi sedaj v mestni ubožnici.

„Ravbarsko“ ulico bi bil našel tako, kot je bila. Vse bajte raztresene, grde kot nekdanj, ljudje v njih opravljivi, nezadovoljni in ob stran potisnjeni kot nekdanj. Tudi nekaj takih deklet je še tam — lepa Sedlarjeva Nežika je postala grda babnica, ki je vzela za moža grobarja, suroveža in pijanca. A kakor je bil pijani Grega siten in surov do drugih, tako se je bal Neže in kadar je pri Sadlerjevih padalo, je padalo po Greginem hrbtu in Neža je bila, ki je vihrela krepelce.

Za deveto predpoldansko uro je bila danes napovedana v farni cerkvi sv. Elizabete slavnostna maša zadušnica za njega, pokojnega umetnika, čigar posmrtna slava se je raznesla tako daleč.

Gotovo bi bil stopil tudi sam v cerkev.

Ko je odbilo na zvoniku deveto, so prišli iz poslopja mestne občine preko trga k cerkvi črno ofrakani gospodje s cilindri in glacerokavicami. Za te je moral okorni Tinč, farni mežnar, pokriti s slavnostnimi rdečimi prti nove klopi, ki so bile po starih vzorcih izrezljane v poznem gotskem slogu, po okusu gospoda dekana Gomzeja!

Poleg prožnih, po uglaječnosti in eleganci se odlikujočih tujcev je stopal gospod Karl Engelman s spremstvom, okrajni glavar, oba sodnika, davkarja, advokat dr. Hönig, stari, napol slepi dr. Mačik, dr. Peter Marinc, oba zdravnika — aha, to je bil tisti doktor Sušec, ki je svoje dni stanoval pri dimnikarju Paherniku v cerkveni ulici; sedaj je bil menda Bradačev zet — nova slovenska kolonija! In tu so bili še Pirši, Wommer, Hanneman, Rudolf Niess, njegov sošolec, mladi ing. Erkman, stari Werner, Edmund Vobach, sin starega, nosljajočega hotelirja Vobacha, ki je menda tudi že gori za Lournierjevo njivo, Stancer, oba Merka, oče in sin, Wiesler in trije Lournierji in mnogo tujih obrazov. In tu so bili Dunajčani! Ta ponosni kapelnik med njimi, temu je on svojčas odrekel vsako pravico do muzike, tam je tisti stari kritik, ki je tudi njemu marsikatero zagrenil. Čudno — kje je bil pa Brahms? Ni ga bilo. Ho — tu je bil pa tisti gospod Šribar iz hranilnice in njegov stari prijatelj Peter Marinc! Za njima neki dolgolasi mladenič, menda tujec, muzik seveda, poleg njega mlad, eleganten gospodič znanega lica. Ali ni bil to Ciril Bende, starega Bendeta sin? Seveda — ta je bil menda sedaj že doktor!

Maševal je dekan, dva sta mu stregla.

„Requiem aeternam . . .“

To je bil njegov rekviem, ki ga je skomponiral pred desetimi leti, takrat po požaru . . .

Gradčani so se postavili v red. Kdo neki je dirigiral njegov rekviem! Koga je prijel? Katerega domačina je zdramil iz običajne zaspanosti pri takih mašah? Kdo izmed teh je občutil, kar jim je hotel dopovedati v tem svojem najodkritosrčnejšem delu? Ah, učitelj Našek danes ni imel in je poslušal tam ves zamaknjen? Da bi bil ta morda . . .? Kaj pa drugi? Gospod Karl Engelman na primer.

„ . . . et lux perpetua luceat ei . . .“ so spremljali baritoni rahlo, da se je tem iskreneje izvila iz čéla in flavte ta prošnja, ki jo je namenil sebi in vsem ljudem.

Tam je sedel visoko zravnčan, siv in slok, dolgočasen in strog, gospod Karl Engelman, sedanji podgoriški župan. Ali se ga je vsaj dotaknil duh tega rekviema in izzval misli?

Na kaj je mislil sedaj gospod Karl Engelman?

Hm — ali Podgorica tudi njemu, svojemu županu, priredi kdaj tako slavnost? Kaj še! Tako naglo sicer še ni mislil umreti, toda, ko je človek že takole okrog sedemdesetih, mu zdrkne misel nehote na smrt in na to, kaj bo potem! Tale Mollov Heinz! Ali je prav za prav res toliko storil na svetu? Za Podgorico — nič! In za druge ljudi — tudi nič. Kvečjemu zase — ker je le njemu ugajala ta muzika, s katero se je bavil vse svoje življenje! Ti gospodje sicer pravijo, da je to nekaj visokega in veličastnega in tudi sam, župan Karl Engelman, si je za svoj govor pripravil nekaj hvalnic, ker jih je pač moral. Čudno — po kakšnih ljudeh je postala podgorica slavna! Ali bo slavna kdaj zaradi njegovih ukrepov? Najbrže nihdar! Na to namreč nihče ne pomisli, da ni tako lahko nositi župansko odgovornost in pripravljati bodočim rodovom toplo gnezdo. Kako se je moral boriti, da je dosegel od deželne uprave doklade za nove ceste!

Lepoti

Ruža Lucija Petelinova

Kaj da tako te razpetih rok
kličem in čakam, ti svetla, pojoča,
ti v zarjah svobodno se darujoča,
ti moja vesoljna lepota svetá?

Zakaj ti odpiram pretoke srcá,
kakor da vino si zlato in vroče,
ki se ga krvi hoče in hoče
vse do omame poslednjega sna?

Veš, le zato, ker sem vsako pomlad
travi, studencem in vetrom svat,
in vse, kar globoko me v srcu boli,
pokrijem s prgiščem sveže prstí.

Cilinder

Draga Hudalesova

Ana Ravnikova se je že desetič nagnila skozi nizko kuhinjsko okno in pogledala po ozki, temni ulici.

Še vedno je neslišno in enakomerno počasi rosil dež, kakor da ne bo prenehal nikdar več. Ulica je bila mrtva in prazna.

Ana je pričakovala svojega moža. Že pred sedmo uro zjutraj je šel, sedaj pa je že pozen mrak in še ga ni! Saj je rekel, da bo samo par ur nosil po mestu reklamo za nocojšnjo predstavo v Mestnem kinu. Ob kosu kruha, v raztrganih čevljih in brez plašča prezeba že ves dan po ulicah.

Še enkrat se je nagnila in prisluhnila. Nič.

Oblekla se je v star, ponošen jopič in zaklenila stanovanje. Poišče ga. Najbrže še vedno nosi po mestu desko s kričičo reklamo, lačen, moker in utrujen.

Hitela, skoraj tekla je vse do Gosposke ulice. Tam je obstala in s pogledom preletela množico ljudi, ki se je kljub dežju prerivala tod.

Razsvetljena okna in pisane reklame so se svetile v mokrem tlaku; ženske v lahkih čevljkah so drobnele po njem in se smehljale. Gospodje izklesanih atletskih ramen so se počasi pozibavali med njimi, se ozirali za poslikanimi obrazi in se prav tako smehljali.

„Sama sreča!“ je pomislila Ana in srce ji je prerezala ostra bolečina. Toda še tisti hip se je spomnila, da je za temi svetlimi, živimi ulicami vse polno ozkih, navidez mrtvih ulic, ki se prepredajo vse tja do temnega prežečega predmestja.

Stopila je na prste, da bi bolje videla ulico pred seboj. Ni ugledala počasi se premikajoče deske in krenila v drugo ulico. Še bolj živo je bilo tu, še bolj svetlo!

Ana ni hitela več. Težka, moreča utrujenost ji je prevzela vse telo. Nizko sklonjena s povešenimi rokami je brodira med ljudmi, kakor izgubljen. Z mrtvimi očmi je iskala svojega moža.

Glej, kaj je tamle? Človek z visokim, papirnatim cilindrom na glavi! Glasno smeje ga spremlja otročad in meče kamenje vanj.

Ljudje se ustavljajo, gledajo in se smejejo.

Tudi Ana obstoji. Toda njen obraz je bled in groza ji sije iz oči.

Človek z visokim smešnim cilindrom je njen mož.

Sedaj ne vidi Ana več poslikanih obrazov in širokih ramen, sedaj vidi samo še ogromen cilindar, tako visok, kakor bi segal do neba. Njen mož pa se bedasto tuje smehlja z bledim, upadlim obrazom.

Le zakaj se smeje? Zakaj ne pobije teh kričečih nesramnih otročaje, ki se zaletujejo vanj kakor vrabci v strašilo na polju.

Ana stoji in strmi.

Vedno višji, vedno strašnejši je cilindar in napis na njem kakor žrelo in zobovje pošastne zverine.

„Danes najlepši film sezone:

»Tam kjer ptičice pojo« ...“

Šele takrat, ko zginje cilindar za voglom in ko se zgubi smeh otrok v vrvenju ljudi, se Ana zganje.

Še bolj trudne so ji sedaj noge, še bolj sključena ramena.

Kako, da ni pograbila tistega smešnega cilindra in ga raztrgala na tisoč kosov! Da je stala in gledala, kako mlado in staro zasmehuje njene moža!

Rada bi ga dohitela, pa so ji noge kakor iz svinca, komaj in komaj jih premika. Pred njo pa gre mlada gospa v dragocenem krznenem plašču, lahka kakor srna. Na svetlih, kodrastih laseh ji čepi visok klobuk brez krajev. Četrť metra dolgo pero se enakomerno pozibava na njem. Zadnja modna norost.

„Kako smešna je,“ si misli Ana, „toda tej se nihče ne reži v obraz in otročad se ne podi za njo.“

Gospodje se ji vljudno odkrivajo in sladko pozdravljajo:

„Klanjam se, milostljiva!“

Ana jo pozna. Pekova hčerka iz predmestja je. Delavci in viničarji nosijo že desetletja tja svoj denar za prazen, penast kruh. S tistim denarjem je bil kupljen krznen plašč, svilene nogavice, perilo, obleka, šminka in smešna, moderna klafedra na pobarvanih laseh inženirjeve gospe, hčerke peka Vogelnika!

„Dober večer, milostljiva!“

„Dober večer, gospod doktor! Ste videli človeka s cilindrom? Od sile je smešen!“

„Toda film, milostljiva, je bajé čudovito lep. Saj si ga ogledate?“

„Oh, zelo rada, ko bi moj mož ne bil na potovanju. Sama pa tako nerada grem!“

„Milostljiva, če dovolite, vas spremim.“

„Ste res tako prijazni, gospod doktor?“

„Srečen bom, milostljiva!“

Ana stoji in posluša, dokler se onadva ne zmenita in poslovita.

Z blaženim smehljajem na pobarvanih ustih gre hčerka peka Vogelnika pred njo vse do velike modne trgovine. Tam vstopi in Ana gre počasi domov.

Dolgo sedi v temni, majhni in hladni kuhinji in čaka.

Ob osmih zasliši korake na hodniku, takrat prižge luč.

Na vratih se prikaže njen mož s hlebom kruha v roki.

„Kje si kupil kruh?“ skoraj krikne Ana in mož ji začudeno odgovori:

„Kje? Pri Vogelniku, kakor vedno!“

Strmé ga gleda žena.

„Kaj gledaš? Nareži ga, lačen sem ko pes!“

Počasi reže Ana kruh in si misli:

„Če bi ga ne kupil pri Vogelniku, bi ga pač kje drugje. Saj je vseeno!“

„Lačen si, revež, saj vem! In premražen in moker! Ves dan sem te čakala, celo iskat sem te šla, pa te nisem našla,“ mu reče.

„Iskat me nikar ne hodi! Ne maram, da bi me videla, veš Ana. Ti ne! Drugi me lahko, če hočejo!“ ji odgovori in vgrizne v kruh. Toda kakor je lačen, kruh mu obtiči v grlu.

Spominu*

Anica Salmič

Spomin, spomin, le ti si mi ostal,
vse drugo zlobni svet mi je pobral,
ko boli me zagrinjajo noči,
sočutno stopiš ti mi pred oči.

Objameš mehko srce, dušo mi,
nazaj prinašaš zlate, srečne dni,
ki sem živela srečna jih nekdanj,
vihar strašan mi razdejal je raj.

Ko strta duša objokuje raj,
ga milo vabi, kliče ga nazaj,
in kadar mrjem silnih bolečin,
usmiljen prideš k meni — drag — spomin.

* To pesmico nam je poslalo preprosto slovensko dekle.

Naša pomlad

Iva Breščakova

Zašuštelo je mimo okna; tiho in plaho so se prsti dotaknili šipe: prav tako tiho, kot bi se je sam dih dotaknil . . . in okno se je nalahko odprlo in tam v njem se je ustavila sama svetla in božja Pomlad. Nagnila se je prav do naših lic; z mehko, še od živega cvetja vso rosno roko nas je pobožala: "Kje ste? kod hodite, moji otroci, moji nebojenci! po svetu razkropljeni, med golim tlakom in sivimi stenami živeči! Ali ne čujete, kako čudovite in skrivnostne melodije trepečejo v zraku? Daljni in hrepeneči glasovi vas kličejo. Vzdrमितe se! Svojo najlepšo obleko oblecite; stopite z menoj, da vas popeljem tja, pod pojoče vipavsko nebò. Rožnate breskve v bregu podrhtevajo in si šepčejo lepe sanje; snežno-bele razkošne črešnje na gmajni vas čakajo, da v njih blesteči senci zapojete pesmi svoje lepe mladosti. Ob veselem potoku bomo nabrali šopke žametastih mačic in nežnih vijolic; vmes denemo žive veje dehtečega mandeljna. Lica vam bodo zažarela, in iz oči vam bodo odsevale vse najčistejše želje. Stopali bomo po mehkih tratah in šli bomo pozdravit svojo razorano grudo. Ej, kako veselo bo zažvižgala in zapela svojo glasno pesem naša vipavska burja! Zapodila bo bele oblake in nebò bo zasijalo na nas s svojimi velikimi, čudovito plavimi očmi: poslušalo bo našo daljno, že pozabljeno pesem . . ."

Zašuštelo je mimo okna; srce se je zdramilo in plaho prisluškuje belim in rožnatim sanjam; oči pa so se široko razprle in zrejo v gosto, zadušljivo temò te nizke sobe. V tihoto pada samò enakomerno tiktakanje ure in tam na mizi se iz teme sveti bel list: besede na njem zapisane naj bi nam bile v tolažbo, vzpodbudo in veselje! Pozdrav od doma je to: razborit, po vipavski pomladi dehteč pozdrav. Brat je na ta list takole zapisal:

„Ko vas usoda pretresa

— — — — —
tin-tonkajte zvonko viharjem!

. . . ne razfečkajte se v žmoklici kot gnile buče! Boj za obstanek je problematičen; ali vi niste še utrjeni, kajti v nas je ona čudežna moč in vera v zmago, ki je edina dediščina naših prednikov. Ta moč je včasih tudi nadomestilo šibkemu zdravju. Želimo vam te moči v obilni meri, da bi zamogli težke borbe dobojevati vedno pokoncu. To je bila lastnost naših starih, ki še postelje skoroda poznali niso! Saj niso še daleč za nami oni rodovi, ko so se možki poslavljali od življenja v delu, sredi polj, ali sedé na klopici pred hišo, pod milim nebom. In ženske so rodile pod jablano na gmajni! Živino je te dni prignal s paše stari stric iz Hriba, ko ga je na stolu za ognjiščem prijela slabost in je zapustil teto Johano, rekoč ji: Zakopljite me, a prav na nizko, da bom na pomlad sonce občutil!"

Takšne besede so zapisane na tistem belem listu tamle na mizi — naša misel pa potuje nocoj tja gor, v razkošno, lepo vipavsko pomlad; stopa pod snežnobelimi črešnjami na gmajni in rožnatimi breskvami v bregu; zajde tja, v osamljeno hišo sredi vasi, in počiva pod šuštečo trto na vrtu: z njo se pogovorimo o stari materi, o dedu in pradedu; o stricu iz Hriba; o nešteto onih, ki so se tu rodili, živeli in umrli. Močni so bili in siloviti kot stena v Čavnu; prežgani od vipavskega sonca in prežeti

od kraške burje; kakor tista trta na vrtu so bili v njih zemljo ukoreninjeni. Pomlad jim je pela svojo čisto pesem; poletno sonce je vso svojo pot spremljalo njih delo; jesen je polnila z radostjo njih srca in bela zima jim je prinašala zasluženi počitek. Živel so v naravi, kakor jim je narava ukazovala. In mi smo njih dediči, njih potomci! ... mi? po svetu razkropljeni; mi, ki živimo v neskončnih, tujih mestih, med golim tlakom in sivimi stenami: za „čez vse pomembni vsakdanji problematični obstanek“ se trudimo; svetle upe na tihem gojimo in na papirju ukrešamo grmade „resnih in velikih“ misli; v prostih urah, pri mizi, zamotane probleme po svoje rešujemo in ... sanjamo, sanjamo ... Črni mestni prah pa nam pije kri, hrbet se krivi in ta še vesela, okrogla lica bodo kmalu upadla; oči bodo žalostno zrle za lepo mladostjo, ki bo odšla in se ne povrne nikoli več ...

Da, razborit in lep je pozdrav od doma, tamle na tisti beli list zapisan: kakor vesela pesem iz čistega jekla zveni in za nas je zapisana ta pesem! Ali nas ne žge več toplo vipavsko sonce; kraška burja nas več ne krepi; mi nismo siloviti kot stena v Čavnu. Naša mladost ne cvete več tam gori, pod snežnobelo črešnjo in rožnato breskvijo; ne diha vase zdravega vzduha naše razorane grude — naša mladost potuje po tujih, neskončnih mestih; ostro in mrzlo življenje je njen gospodar: neizprosno in neusmiljen gospodar, ki nam brezobzirno srka moči in uničuje zdravje; sega v dušo, ki je še vsa polna nebeških sanj, zaljubljena, kot stari stric iz Hriba, v toplo vipavsko sonce.

Ej, težka je borba s takšnim, našim prednikom nepoznanim gospodarjem in izvoljeni so tisti, ki bodo dobojevali to borbo pokoncu; ki se bodo vrnili, da se poslovijo od življenja v delu sredi polj, ali da porodijo nov zarod pod cvetočo jablano ...

* * *

Odrpimo na stežaj to okno, da si na svežem zraku ohladimo svoje vroče čelo.

Gori visoko nad nami umirajo zadnje zvezde na jasnem nebu in se užiga svetlo jutro. Spodaj, na ozkem dvorišču, med katedralo visokih zidov stoji majhen vrt; tam sanjarijo dve skrivljeni črešnji in mlada bruska: vse v belem cvetju so, in oko se zagleda vanje, kakor v božji čudež ...

Zgodovinski razvoj slovenske ženske knjige

Z. P.

„Knjiga je ponosni znak narodne kulturnosti, priča njegove tvorne moči in spojenosti z vsem, kar narod tvori in giblje. Knjiga je izraz volje tega naroda, da se svobodno razvija po zakonih, ki mu jih narekujejo kri, zemlja in duh, je izraz njegove izvirnosti in tvornosti njegovega narodovega in človeškega stremljenja. Knjiga je tem večji in popolnejši izraz, ker zajema z najfinejšim instrumentom jezika širino in globino narodnega življenja in nam odpira največ razgledov v njegovo sedanost in preteklost. Kult knjige je merilo narodove kulture.“*

Te dni smo imeli razstavo slovenske ženske knjige, ki naj bi bila zrcalo kulturnih tvornih sposobnosti naše žene, njene tvorne moči, njene spojenosti z življenjem in

* B. Borko: Razstava češkoslovaške povojne knjige. Ljubljana 1933, str. 1—2.

gibanjem naroda, naj bi nam pokazala duševni obraz in kulturni nivo naše žene. Če pregledujemo to majhno število, nekaj okrog 700 knjig (= 686 knjig), mogoče marsikoga zazebe dejstvo, da je naša žena dajala tako malo izraza svoji miselnosti, tako malo naredila za kulturo svojega naroda, tako malo osvetlila svojo podobo, svoj jaz. Če se poglobimo v vsebino leposlovnih del, ki dajejo največ prilike razkriti duševno sliko posameznikov, nas prav tako preseneti delna površnost prikazovanja značajev in življenja njih junakinj in junakov.

Zakaj tako? Ali žena s svojo globoko dušo, z izredno finim čustvovanjem, pogostokrat z nezatrtem nagonskim čutenjem, s svojimi žrtvami, ki jih stalno doprinaša, z ljubeznijo, za katero pravijo, da je usoda njenega življenja, s svojim posrednim vplivanjem na okolico, ali z vsem tem ni mogla dati nekaj več, nekaj globljega, nekaj bolj resničnega in naravnega?

Ob tem vprašanju se nam nehote vsili odgovor, da slovenska ženska knjiga ni veren prikaz slovenske ženske duše, njenega hotenja, gibanja, naporov in sil. Slika, ki jo kaže slovenska ženska knjiga, je le senca, le bežni odsev, ki je odvisen od okoliščin, v katerih je zrasla, od duha časa, ki jo je ustvaril, od vzgojne tradicije, zaradi katere so njeni začetni koraki še tako negotovi in šibki.

* * *

Po padcu Napoleona se je vrnil kmet in delavec mirno k svojemu delu, srečen, da se je rešil vojnih grozot. Drugače pa je bilo z bogatim meščanom in izobražencem, ki jim je Napoleonova doba kljub vsemu despotizmu vzbudila temeljno misel o suverenosti naroda in zahtevu po sodelovanju v državni upravi. Toda Slovenci niso imeli ne bogatega meščanstva ne razreda duševnih delavcev. Slovensko ljudstvo je bilo maloštevilno, od dolgega vojevanja obubožano, brez narodnih vodij, brez domačega plemstva, meščanstvo ni bilo slovensko po duhu, deloma tudi ne po krvi, mali trgovec in obrtnik je bil odvisen od tuje gosposke in uradnikov, katerim se je skušal prilagoditi v mišljenju in vedenju. Celu duhovščina v veliki meri ni bila zmožna niti navadnih molitev v slovenščini. Enaka revščina kot v narodnostnem je vladala tudi v kulturnem in političnem oziru. V splošni narodovi apatiji ni bilo nikake usmerjenosti, ni bilo časnikov, ki bi s svojo vsebino zbujali pozornost na važne dogodke po ostali Evropi, ni bilo nikake izobrazbe, čeprav so ljudske šole bile obvezne. Splošna šolska obveznost je bila bolj na papirju zaradi kulturne Evrope, ne zaradi slovenskega ljudstva. Zato je število nepismenih bilo veliko. Celu navdušene mladine, ki bi želela ustvariti nekaj novega, boljšega in lepšega, nismo imeli.

Če so bile take razmere splošno veljavne vse do 40-tih let 19. stoletja, ni prav nič čudnega, če je z žensko izobrazbo in zavednostjo bilo še precej slabše kot z moško. Saj dekleta niso uživala nobene vzgoje ne pouka. Njih mesto je bilo edino v gospodinjstvu, udeletovale so se le v domačem delu in v verskem življenju. Temu primerno sta bila zanje možna samo dva poklica: redovniški in zakonski.

Kakor hitro pa je narodno prebujanje Slovencev dobilo razmaha in se odlikovalo v pokret, so zavedni moške takoj klicali in pritegnili k sodelovanju tudi ženo, najprej na področju zabavnih prireditvev in veselic, nato še na kulturnem in književnem udejstvovanju. Toda že prvi njeni koraki v javnost so razdelili naše ljudstvo na dva tabora: prvi je trdil, da je žena ustvarjena samo za ozki rodbinski krog, in zahteval, naj bo le pridna gospodinja in soproga, pokorna svojemu možu (dr. J. Bleiweis in krog okoli Novic). Drugi, naprednejši, pa je velikodušno dovolil, naj žena ustvarja tudi zunanje in notranje pogoje za tvorne sposobnosti moža in ostalih članov rodbine, toda ona sama naj se raje izogne tej nalogi.

V takih razmerah je začela žena s prvimi negotovimi koraki, s prvimi pesmicami in povesticami, seveda polnimi sentimentalne romantike in blede osladnosti, prepojene vendarle z veliko slovanofilsko idejo, ki je takrat cvetela in dejansko razvnela Slo-

Kronološko-strokovni pregled slo-

Letnica	Periodica in contin.	Izvirna dela							Skupaj	Prevodi								Skupaj	Muzikalije	Vse skupaj		
		Leposlovje			Znanstveno-spije	Poljudno znanstvo	Razno	Skupaj		iz srbohrvaščine	iz češčine	iz poljščine	iz ruščine	iz italijansčine	iz francosčine	iz angleščine	iz nemščine				iz nordijskih jezik.	iz slovenščine
		pesništvo	pripovedništvo	dram. spisi																		
		vzgoja in šolst.	gosp. in zdrav.	soc. in polit.	versko spisje	ostalo	iz srbohrvaščine	iz češčine		iz poljščine	iz ruščine	iz italijansčine	iz francosčine	iz angleščine	iz nemščine	iz nordijskih jezik.	iz slovenščine					
1865		1						1							2			2		3		
1866																						
1867																						
1868							1	1												1		
1869																						
1870														1				1		1		
1871																						
1872			1					1												1		
1863			1					1												1		
1874								1				1								2		
		1	2				1													4		
1875	1																					
1876	1														1				1	2		
1877	1						1	1												2		
1878	1	1					1	1												4		
1879	1																			1		
1880	1																			1		
1881	1																			1		
1882	1																			1		
1883								1	1											1		
1884																				1		
	8	1					2	2	5						1			1		14		
1885			1	1					2											2		
1886																						
1887			1						1											1		
1888																						
1889			1	1					2											2		
1890							1		1											1		
1891												1						1		1		
1892			1						1											1		
1893	1		1						1											2		
1894	1		1						1											2		
	2	6	2				1		9			1						1		12		
1895	2	2							2	1									1	5		
1896	2		1						1											3		
1897	3	1				1	1		3											6		
1898	3					1			1											4		
1899	3																			3		
1900	3		1						1											4		
1901	3		1						1											4		
1902	3	1				1	1	2	5											8		
1903	3	2	1			1			4											7		
1904	6		1						1											7		
	31	8	3			3	3	2	19	1								1		51		

venskih ženskih knjig in glasil

Letnica	Periodica in contin.	Izvirna dela										Prevodi								Skupaj	Muzikalije	Vse skupaj															
		Leposlovje				Znanstveno spisje	Poljudno znanstvo		Razno		Skupaj	iz erholr.aščine	iz češčine	iz poljščine	iz ruščine	iz italijansčine	iz francoščine	iz angleščine	iz nemščine				iz nordijskih jezik.	iz slovenščine													
		pesništvo	prilagoditvenstvo	dram. spisi	inlad. spisi		gosp. in zdrav.	gosp. in zdrav.	soc. in polit.	versko spisje															ostalo	iz serbohr.aščine	iz poljščine	iz ruščine	iz italijansčine	iz francoščine	iz angleščine	iz nemščine	iz nordijskih jezik.	iz slovenščine			
1905	7		1																				1													9	
1906	6	1	1																																		10
1907	5		2																																	7	
1908	4	1	1	1																																10	
1909	4		1																																	6	
1910	5				1																															7	
1911	5		1																																	7	
1912	6		1																																	12	
1913	6		1																																	11	
1914	5		1																																	11	
	53	2	10	1	3	1	6	5																												90	
1915	4				1																															7	
1916	2					1																														5	
1917	4		1																																	10	
1918	5		1																																	7	
1919	6	1	1																																	15	
1920	5		1			1																														14	
1921	7		2			2																														13	
1922	5		1			1		4																												13	
1923	7		1			2		1		1																										14	
1924	7			1		1		1																												19	
	52	1	9		8	4	11	3	8	3	2	49																								117	
1925	8		3					1	1																											18	
1926	8	1	2	1	4			1	1		1	11																								21	
1927	6	1	1		3			2	3		2	12																								20	
1928	7		2		4	1		1	1			8																								22	
1929	9		2	1	2	1		1	1	1	3	13																								28	
1930	14		1		3	4		1	2	1	2	14																								33	
1931	16		1	2				3	5	1	1	6	19																							45	
1932	16	1			2	1		4	4			2	14																							35	
1933	15	1	3		4	2		1	1		1	3	15																							36	
1934	15	2			3	1		2	3	1	1	13																								44	
	114	6	15	4	25	10	14	22	4	11	13	124																								294	
	15	1			2	4		7	1	3	5	23																								47	
	16			1	4		4	3	1	1	3	17																								48	
Vse skupaj	291	12	48	11	44	19	38	42	14	20	27	285	1	7	8	2	2	15	4	21	9	13	82	28	686												

vence. To je poezija in pisarenje deklic v razvojni dobi. Književno delo preneha, kakor hitro se ena ali druga poroči. Zato tudi nimamo obilo proizvodov, ki bi jih bilo tedaj lahko zbrati v knjigo.

Lujiza Pešjak je bila prva, katere delovanje obsega večje razdobje in sega tudi v čas po poroki. Mogoče je bil vzrok v zagotavljenem gmotnem položaju, radi česar ji go-

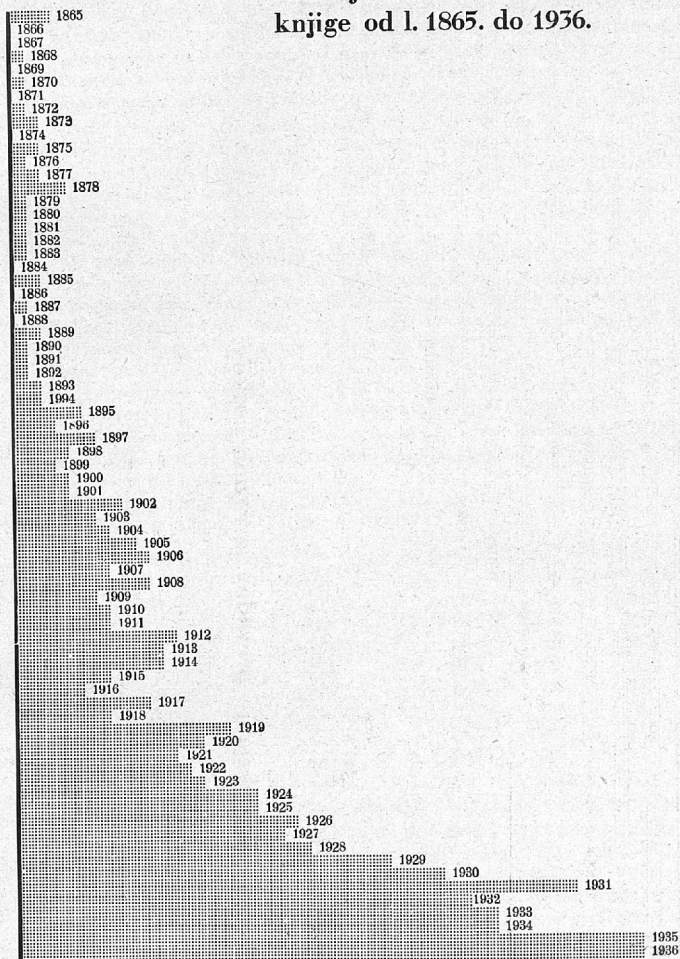
spodinjsko delo ni jemalo vsega časa. Prav ta trdna gospodarska podlaga je vzrok, da je sama lahko začela z izdajanjem knjig, ki jih je dober del izšel v samozaložbi, nekaj celo z opombo: „čisti dobiček je namenjen Matici Slovenski.“ Založniki so še bili negotovi, niso se upali izdajati na knjižni trg sanjave poezije meščanskih deklic, ko je narod potreboval kmetijskih, prosvetnih, rokodelskih in gospodarskih nasvetov. Saj prav to je doba, ko začnejo prve večje selitve v Francijo, Ameriko itd. — Potreba po zorni predstavi in igri se zrcali v pogosti izdaji dramatskih del in igrokazov. Cel decenij srečamo samo izdaje prevodov ali originalov „Dramatskega društva v Ljubljani“, „Mladinske igre“ Ivana Tomšiča in podobno. To je vzrok, da Lujiza Pesjak prevaja v prvi vrsti igrokaze, jih tudi sama piše in posnema, čeprav je to najtežja oblika književnega udejstvovanja in za začetnike neprimerna.

Prva knjiga, ki jo je izdala privatna založba je bila „Slovenska kuharica“ (l. 1868.) Magdalene Pleiweis, v založbi Henrika Ničmana. Pisateljica sama še pisati ni znala. Knjiga nosi zato nad vse zanimivi podnaslov: narekovala Magdalena Pleiweis, pisala Neža Lesarjeva. Bolj naravnega razvoja slovenske ženske knjige si sploh zamisliti ne moremo, tem bolj, ker so do tedaj izišle knjige Lujize Pesjak bile le prevodi. Naša neizobražena žena res ni mogla drugega, kot pokazati svoj prestiž gospodinje in dobre kuharice. Knjiga je bila dobro sprejeta in je do danes doživela 8 predelanih izdaj.

Kmalu nato se ob strani Lujize Pesjak, leposlovne književnice, pojavi še Pavlina Pajk. Ona je našla že nekoliko bolje vpeljani knjižni trg. Založbe, kot so: Družba sv. Mohorja, Narodna biblioteka J. Krajca, Založba Janeza Giontina, kmalu za temi založba Dragotina Hribarja, A. Gabrščeka, Kleinmayra in Bamberga itd., dajejo več možnosti za izdajo knjig. Toda niti Lujiza Pesjak niti Pavlina Pajk ne pišeta o ženi. Snov in značaji so vzeti samo iz mladostne ljubezni. Mlado dvojico pripeljeta le do oltarja in tam se vse konča. Nikar ne pogledati naprej! Če primerjamo s temi prvimi deli nekdanjo narodno pesem, ki je prikazovala in pripovedovala zelo naturalistično, ki je posegala po značajih in odnosih zakoncev, po vsebini družine, po motivih nezvestih žena in mož, zapeljivih ljubic itd., se nam pokaže tisti jez, ki je delil kmečko ljudstvo od takratnega meščana. Ne najdemo nikjer ženske samozavesti in tvornosti, vse so samo blede sence brez krvi. Zato je bolj vredno in zanimivo maloštevilno strokovno (od l. 1868. naprej) in mladinsko spisje (od l. 1865., oziroma 1885. naprej, vidi tabelo I), ki se vzporedno pojavlja.

Udejstvovanje slovenske žene v književnosti je le polagoma zajemalo večje razmaha. Tri decenije ne zasledimo ravne linije v produkciji ženske knjige. Črta vsak čas pada k ničli, dviga se in zopet pada. Sicer pa itak srečujemo največ iste avtorice. Nediferenciranost je precejšnja: nekaj beletrije in strokovnih knjig iz gospodinjstva in ročnega dela. Šele l. 1890. začne črta stalno rasti. (Vidi tabelo II.) Ko se je ojačil vpliv iz Češke in Nemčije, kjer so se žene že bile organizirale, se pojavijo tudi pri nas prve ženske organizacije, ki stremijo za prebujanjem vsega ženstva, za svojim glasilom, ki bo nosilo nove ideje med širše plasti. Od l. 1897., ko je začela izhajati „Slovenka“, glasilo slovenskega ženstva, se zavest solidarnosti močno stopnjuje in se javlja klic po ženski izobrazbi in enakopravnosti. Prvič se v Sloveniji javlja t. zv. ženski pokret v zvezi z ženskim vprašanjem. Nova doba je našla svoj izraz v publicističnem delu, v večji borbenosti in usmerjenosti. Svoj najpopolnejši izraz pa najde v osebnosti Zofke Kvedrove, ki se predstavi l. 1900. s knjigo „Misterij žene“. Z nastopom Zofke srečamo prvič v naši književnosti naravno ženo, v kateri vre življenje in kri, ki se zaveda svojega poslanstva, svoje narave in moči. Zato je popolnoma umevno, da je potegnila za seboj vsa tedanja naprednejša dekleta, čijih ideal je bila. Ona je obenem prva evropska žena med Slovenkami, ki študira, potuje, ustvarja, živi, se ne ustraši ničesar, se bojuje in zmaguje. Ona je prva, ki je pokazala vrednost izobrazbe in pripravila teren za višji študij žena. Vzporedno s tem velikim napredkom gre delo prve socialne delavke Lojzke Štebijeve, ki je pisala članke in l. 1905. urejevala sijajno revijo „Naši zapiski“ in prve slovenske poklicne žurnalistke Ivanke Anžič-Klemenčičeve. V književni produkciji je

Razvoj slovenske ženske knjige od l. 1865. do 1936.



vedar najmočnejša Zofka, ki skoraj vsako leto objavlja kakšno zbirko. Dosledno se javlja tudi naša kulturna delavka Minka Govekar, ostale pa prispevajo le od časa do časa. Diferenciranost je že večja in tudi redovnice, zlasti uršulinke, izdajajo prav zanimiva dela. Naj omenim le Stilistiko in poetiko Mater Rihar Luitgarde, razne gospodinjske knjige itd. Kvaliteta in različnost udejstvovanja se kaže še naprej. L. 1914. izide prva knjiga politične vsebine ob Sarajevskem atentatu, čije avtorica je Ivanka Anžič-Klemenčič, nato prva znanstvena razprava Angele Piskernikove in prva Kompozicija Ervine Ropasove.

Primerjanje ženskih del po strokah:

Prispevek	_____
gospodinjstvo in zdravstvo	_____
mladinski spisi	_____
vzgoja in šolstvo	_____
razno	_____
muzikalije	_____
znanost	_____
versko spise	_____
socijal. in politika	_____
pesništvo	_____
drama	_____

Primerjanje prevodov iz raznih jezikov:

iz srbohrvaščine	_____
iz italijansčine	_____
iz ruščine	_____
iz angleščine	_____
iz češčine	_____
iz poljščine	_____
iz slovenščine	_____
iz nordij. jez.	_____
iz francosčine	_____
iz nemščine	_____

Tik pred svetovno vojno je bila slovenska ženska knjiga zastopana že v vseh glavnih strokah: leposlovni, poljudno-znanstveni in znanstveni, produkcijska linija pa kaže enakomeren in stalen porast. Prav tako se kaže napredek v večjem številu glasil in večjem kulturnem obzorju. V začetku smo imeli le prevode iz slovenskih jezikov in nemščine, sedaj pridejo še prevodi iz francoščine, italijanščine in nordijskih jezikov.

Doba svetovne vojne pomeni hiter padec v knjižni produkciji. Vsa ženska glasila prenehajo, vendar se uveljavljajo žurnalistke, ki same urejajo odgovorne politične rubrike dnevnikov, ali celo vodijo vse uredništvo. Tako je od 1912 do 1915 Lojzka Štebi urejevala list „Tobačni delavec“, 1917 „Naprej“, 1918 „Demokracijo“, Ivanka Anžič-Klemenčič pa je ves čas balkanske in svetovne vojne urejevala in prevajala vsa izvirna poročila z bojišč v „Slovenču“.

Po vojni vidimo silno nagli dvig v vseh strokah književnosti. Časnik „Koroška Zora“ in brošura „Jugoslovanska žena za narodno svobodo“ nam govore o narodni zavednosti slovenske žene. „Žena in demokracija“ Lojzke Štebijeve o zavedni idejni usmerjenosti itd. L. 1919 pomeni važno zgodovinsko spremembo: slovenski narod je postal državni narod. Njegova tvorna moč se stopnjuje in že l. 1922 je dosegla splošna slovenska književna produkcija številko, nad katero se naprej stalno giblje in dviga slovenska književna produkcija. Prva leta po osvoboditvi se sicer še malo lovimo, ni trdnih tal. Poskus ustanoviti stalno žensko glasilo in žensko založbo spodleteva, vendar je že l. 1923 bil ustanovljen v zasedenem ozemlju v Trstu „Ženski svet“, istega leta pa v Ljubljani „Vigred“. Že naslednjega leta 1924, pokrenejo tudi delavke svoj list „Ženski list“, ki je izhajal celih 11 let in bil l. 1935. prepovedan.

Slovenska ženska knjižna produkcija kaže napram splošni slovenski knjižni produkciji v odstotkih merjeno naslednjo sliko:*

Letnica	Št. vseh iz- šlih knjig	Št. knjig žens. avt.	Odstotek na- pram splošni produkciji	Letnica	Št. vseh iz- šlih knjig	Št. knjig žen. avt.	Od-totek na- pram splošni produkciji
1919	361	15	4.15%	1928	666	22	3.30%
1920	435	14	3.69%	1929	687	28	4.07%
1921	520	13	2.88%	1930	661	33	4.99%
1922	588	13	2.55%	1931	719	45	6.26%
1923	652	14	2.30%	1932	672	35	5.20%
1924	589	19	3.21%	1933	701	36	5.13%
1925	655	18	2.70%	1934	664	36	5.42%
1926	588	21	3.57%	1935	597	47	6.78%
1927	615	20	3.25%				

Čeprav majhen, vendar stalen napredek. Razgibanost najnovejše dobe se kaže zlasti v revijalnem slovstvu. Svoje glasilo imajo delavke, gospodinske pomočnice, babice in gospodinje, torej vsi močnejše zastopani poklici. Prav tako se čim dalj tem bolj organizirajo založbe in periodično izhajanje knjižnih publikacij. Od prvega poskusa ustanoviti žensko založbo, ki datira iz l. 1921. (Slovenska ženska knjižnica) imamo danes že 6 ženskih založb. Najbolj dosledna svojemu programu je Belomodra knjižnica, ustanovljena l. 1927. Ostale založbe več ali manj samo životarijo, dočim list „Vigred“ in „Žena in dom“ izdajata knjige v glavnem samo za svoje naročnice.

Zanimivo je, da gospodarska kriza ni znatno podrla knjižne produkcije. Pri ženskih delih je bil l. 1931. dosežen višek t. j. 6.26% vse knjižne produkcije. Nato zasledimo rahel padec in že l. 1935. porast na 6.78% celotne knjižne produkcije.

Glede na stroke je največ zastopano leposlovje in gospodinjstvo (vidi primerjalno tabelo), nato pa mladinsko spisje in prevodi. V sorazmerju do splošne tovrstne produkcije kažejo ženske avtorice v prevodih 8.82% vseh prevedenih del, v gospodinjstvu

* Primerjanje izvršeno po podatkih dr. Melitte Pivec-Stelč: Slovenska književna produkcija v letih 1919 do 1935. Čas. 1935-36.

in kmetijstvu 7-50%, v mladinski literaturi 5-90%, in v leposlovju 2-17%. V vseh drugih panogah ne dosegajo 1% splošne produkcije.

Udejstvovanje žene je torej v stalnem porastu. V posameznih panogah vse bolj prevladuje praktična in strokovna literatura, pa tudi znanstveno delo. Najbolj sodobno in razgibano sliko nudi revijalno slostvo. Znak sodobnega časa je raziskavanje, odkrivanje, poglobljanje, ugotavljanje. Zato toliko člankov, študij in statistik. Iščemo vsestranske orientacije, zato proučujemo tudi me sodobni položaj. Vidimo, da se slovenska žena vse bolj vneto bori ne samo za žensko kulturo, temveč tudi za kulturo žene in zato z zaupanjem gledamo na nadaljni razvoj slovenske ženske knjige, ki naj pomaga ustvariti res kvalitetno delo v vseh področjih narodne kulture.

Obzornik

Prof. Ivan Prijatelj umrl. Ko je bil list že v tisku, nas je zadela vest o smrti velikega učenjaka in učitelja Slovencev, dr. Ivana Prijatelja, ki je bil spoštovan svetovalec in tudi sodelavec naše revije ter vzgojil prve vrste slovenskih profesorice. Največje zasluge za svoj narod si je pridobil kot kritik in zgodovinar slovenskega slovstva, kot vzgojitelj akademske mladine, kot urednik zbranih del naših klasikov in prevajalec iz svetovne literature. Njegovo delovanje na mladi univerzi, kateri je bil eden najmočnejših stebrov, bo ostalo za večno zapisano v življenje slovenskega naroda.

† **Vera Novak-Dostač.** V istem tednu je umrla njegova mlada učenka, naša sotrudnica Vera Dostalova nenadne, tragične smrti, ki jo je iztrgala njeni družini in njenemu delu v dneh, ko se je njeno življenje najlepše izpolnilo. Umrla je štiri dni potem, ko je dala življenje svojemu prvemu otročičku. Pogreb drage tovarišice je dokazal, kako priljubljena je bila in kako hudo je slovo od nje prizadelo vse, ki so jo poznali. Ohranili ji bomo trajen in časten spomin.

Občni zbor dravske sekcije Jugoslovanske ženske zveze. Dne 25. aprila t. l. se je vršil v Mariboru občni zbor sekcije dravske banovine JŽZ.

Ne predvečer občnega zbora je bilo v dvorani Ljudske univerze prirejeno javno zborovanje, posvečeno naši vasi, njenim gospodarskim in higienskim razmeram s posebnim ozirom na tujski promet v naših krajih. Predavateljice gge. Angela Boškin, Marija Pleško in Marija Rozman so v stvarnih in domoljubno navdahnjenih predavanjih osvetlile gospodarske in kulturne prilike našega podeželja ter prinesle nekaj konkretnih predlogov, kako bi se razmere naše vasi lahko povzdignile in izboljšale in kako bi se dal pospešiti dotok tujcev v naše kraje, kar bi bilo v narodno-gospodarskem oziru Sloveniji v nepregledno korist. Predavanja je spremljal film Higienskega zavoda "Higiiena na vasi". Tolmačila ga je ga. Boškin. Film pa je bil posnet v nemških krajih, kazal je višjo kulturno stopnjo vasi, kakor jo moremo predpostavljati danes pri nas, zato ni odgovarjal našim razmeram. Zaradi tega so nekatere udeleženske izrazile željo, da dobi tudi Slovenija v doglednem času filme o resničnem stanju naše vasi.

Občnega zbora se je udeležilo ca. 200 žen, med njimi zastopnice 19 od 22 v dravski sekciji JŽZ včlanjenih društev. Zbrane udeleženske je pozdravila predsednica sekcije ga. Minka Govékar. V imenu Mariborskega ženskega društva je pozdravila zborovalke njegova predsednica ga. Mary Maister, v imenu mariborske mestne občine pa je govoril magistratni direktor g. dr. Rodošek. Na predlog predsednice ge. Govékar je bila poslana z občnega zbora vdanostna brzojavka Nj. Vel. kraljici Mariji.

Iz tajniškega poročila ge. dr. ing. Marije Perpar so dobile udeleženske sliko dela Zveze v preteklem letu. Delo je obstajalo v samostojnih ali podpornih akcijah, intervencijah pri merodajnih oblastih in podobno. Za kongres MŽZ, ki se je vršil oktobra 1936 v Dubrovniku, je dravska sekcija pripravila celo vrsto informativnih in znanstvenih

publikacij. Na pobudo sekcije je kongres osvojil idejo samostojne gospodinjско-gospodarske komisije pri MŽZ. Članice dravske sekcije so aktivno sodelovale z referati. — Banovinska ženska zveza je organizirala dobro uspešno javno zborovanje v protest proti amendementu, ki uvaja delni celibat za učiteljice. — Članice sekcije so sodelovale pri izdelavi elaborata o pravnem položaju žene v Jugoslaviji. — Napredovala je akcija za ustanovitev institucije porodnih sob v zdravstvenik domovih. — Ženska zveza je podprla vse akcije za zgraditev oz. dopolnitev ljubljanske bolnice ter za izpopolnitev slovenske univerze. Članice Zveze so prirejale radio-predavanja.

Na pobudo gospodinjско-gospodarske komisije je Zveza preko glavne uprave v Beogradu intervinirala za znižanje trošarine na sladkor. Dalje je zahtevala odpravo davčnih kart za hišno uslužbenstvo. Stavila je zahtevo, da se plače poročenih učiteljic izenačijo s plačami neporočenih, zavzemala se je za dosego ženske volilne pravice, podpirala je včlanjena društva, jim preskrbela subvencije itd.

Zveza se je dalje po svojih predstavnicah udeleževala narodnih in kulturnih prireditvev, sprejemov in podobno,

Poročila načelnic komisij, na katere je razdeljeno interno programsko delo v Zvezi, so pokazala resno stremeljenje, razumevanje dela in mnogo lepih načrtov za bodočnost. — Tajnica je opozorila na razveseljivo dejstvo, da se je v zadnjem času pridružila Zvezi v večji meri naša ženska mladina. — Po poročilu o plenarni seji JZZ, ki se je vršila aprila t. l. v Beogradu, so bile zlasti tajnica, njena namestnica in blagajničarka deležne za svoje ogromno delo tople zahvale s strani ge. predsednice in vsega občnega zbora.

Občni zbor je pokazal precejšnjo živahnost in zanimanje žen za vprašanja, ki so jim blizu. Posameznice so živahno segale v debato in prinašale nove misli in predloge, društva pa so vložila številne resolucije.

„Ženski pokret“ je predlagal resolucijo, ki zahteva popolno aktivno in pasivno volilno pravico za žene v upravnih in samoupravnih institucijah. — „Zveza akademsko izobraženih žen“ je ponovno protestirala proti amendementu, ki uvaja delni celibat za učiteljice, zahtevala je nastavitev ženske ravnateljice na žensko realno gimnazijo v Ljubljani. Na njeno pobudo je bil poslan prijatejski pozdrav čehoslovaškim ženam kot izraz simpatije o priliki gonje dela tujega časopisja proti bratski demokratični republiki. —

„Zveza gospodinj“ je predložila resolucijo, v kateri zahteva, da se zaščiti rodbina in določi eksistenčni minimum za rodbino z 2 otrokoma na mesečno 2200 Din. — Dalje zahteva progresivno obdavčenje dobičkanosnih, zlasti inozemskih podjetij, znižanje trošarine na živiljske potrebščine najširših slojev, znižanje monopolne takse za sol in vžigalice. — „Dom visokošolk je stavljal zahtevo po izpopolnitvi slovenske univerze in povišanju dotacij. — „Zveza gospodinjских pomočnic“ zahteva, da se ukinejo privatne posredovalnice dela v krajih, kjer obstoja borza dela ali posredovalnice dobrotelčnih društev; dalje zahteva, naj se uvede obvezno vajeniško solstvo za mlade hišne uslužbenke in kočno naj se uzakoni enotni poselski red za vso državo. — „Dom učiteljic“ zahteva ukinitvev zakona, ki prepoveduje učitelstvu stanovati izven šolskega okoliša in zapuščati ob nedeljah službeno mesto; dalje zahteva, naj se v tujskoprometnih krajih opremijo osnovne šole s šolsko kuhinjo in inventarjem za gospodinjški pouk, gostinski obrati naj se ne dajejo v najem nekvalificiranim osebam. — „Žensko društvo“ v Mariboru predlaga, da se Zveza obrne na vse dnevno časopisje s prošnjo, naj preneha s podrobnim popisovanjem zločinov, ker kvarno vpliva na duševnost mladine. Dalje zahteva naj se ženska obrtna šola v Mariboru podredi ministrstvu trgovine in industrije ter dobi vse pravice drugih obrtnih šol. — „Splošno žensko društvo“ v Ljubljani zahteva, naj se ženska obrtna šola osamosvoji, razširi in reorganizira ter dobi žensko ravnateljico. — Tiskovna komisija poziva mestne občine, naj se pri imenovanju oziroma preimenovanju ulic ozirajo na zaslužne slovenske žene.

Resolucije so se tako dotaknile raznih perečih vprašanj in pokazale, da se naše žene zavedajo svojega položaja in ga žele izboljšati. Pravilno upošteevane bodo mogle roditi lepe sadove.

Občni zbor je sprejel tudi delno izpremembo pravil sekcije, ker so se v nekaterih točkah razlikovala od pravil JZZ. — Letos volitev novega odbora ni bilo; izvoljena je bila le nova tajnica ga. dipl. phil. Silva Exel, ker je bivša tajnica ga. dr. ing. Perpar svoje mesto odložila.

Tako je položila banovinska ženska zveza po celoletnem delu svoj obračun. Obračun dela za napredek žene in naroda. Obračun uspehov in neuspehov. — Za naprej pa veljajo preproste, a resne besede zaslužne predsednice ge. Minke Govékarjeve: „Program dela je težko podajati; javlja se sproti. Delale bomo na tem, kar smo že začele. Zavzemale se bomo za porodne sobe, za izboljšanje položaja naših babic, za izpopolnitev univerze, zgraditev nove bolnice, reorganizacijo obrtnih in gospodinjskih šol, za vse pravice, zapadene v statutu žene; za vse ono, kar se nam bo zdelo potrebno in kar boste od nas zahtevale. Pridite s predlogi, čim več bo predlogov, tem več bomo delale. In zmeraj bomo gledale na to, da s svojim delom pomagamo vsem ženam vobče.“

S. E.

Tri prireditve v Mariboru. V kratkem času dobrega pol meseca je mariborsko ženstvo pokazalo izredno delavnost. Naglasiti je treba, da so to predvsem učiteljice, ki človek od njih ne bi pričakoval toliko požrtvovalnosti, spričo dejstva, da se jim gode vedno hujše krivice. Tik po poslednjem udarcu, ki jim odreka najosnovnejše človeške pravice in kljub preobloženosti z delom v šoli (nekatero poročene in matere) se niso ustrašile truda za dobro stvar.

Očitno ima prav ugledni francoski pisatelj Giraudoux, ko pravi, da je žena še polna neizrabljenih moči in vere v bodočnost. Moški se je v političnih bojih izčrpal, umaknil se je v topo ravnodušnost. Žena pa šele stopa v javno življenje in zaupa v svoje pošteno delo.

Škoda je le, da je še neizkušena in zato včasih po nepotrebnem cepi svoje moči, kar je vidno v vsem našem društvenem življenju, prav jasno pa še v slučaju treh zadnjih prireditev.

V Mariboru smo imeli tekom zadnjega meseca toliko prireditev in sicer poleg strogo umetniških veliko diletantskih, da je kazalo dati le nekaj popolnega ali pa nič. Sicer vzbudi žensko delo v občinstvu nezaupanje in kljub tolikemu trudu se blagajna premalo napolni.

Najbolje se je obnesla otroška spevoigra „Punčke živé“.

Bila je skrbno pripravljena in je privabila dvakrat obilo male publike z materami v gledališče. (25. aprila v prid ubožnemu skladu marib. ženskega društva, drugič pa 6. maja v prid protituberkulozni akciji). Lepi uspeh kaže, kako škoda je, da gledališče samo že dolgo ni priredilo nobene otroške igre. Sicer pa so bile male diletantke učenke II. dekl. osnov. šole v magdalenskem okraju, izredno gibke in ljubke. Mimogrede: ali bi igri ne bilo samo v korist, če bi fantovske vloge igrali res fantje, mater pa res odrasla oseba. Ker smo tudi videli, česa vse se taki otročički morejo učiti, ali bi ne kazalo posvetiti malo več pažnje pravilnemu naglasu, tem lažje, ker je bilo veliko verzov? — Naslednjo zimo bi s tako igrico napolnili celo več ko dvakrat gledališče.

Prav pomlad je v veliki meri zakrivila prepričel obisk druge prireditve, to je proslave materinskega dneva, ki jo je dne 11. maja priredilo mariborsko Žensko društvo v prid Počitniškemu domu kraljice Marije na Pohorju. Tudi je unionska dvorana nekoliko prevelika za tak večer, vendar je vzrok še izven-lepega vremena: materinski dnevi se ponavljajo leto za letom in ne vzbujajo več zanimanja, če jih ne označuje nova, posebna poteza.

Sodelovanje šole Glasbene matice je dajalo večeru zrel značaj, ki ni bil v skladu z otroškimi deklamacijami in nastopi, dasi so bili lepo pripravljeni. Na vrsto prihajajo večinoma že prevéč znane pesmi s ponavljajočimi se motivi, ki včasih utrujajo in s tem dosežejo nasprotno od tega, čemur bi naj služile.

Takrat pa se je nudila izredna prilika.

Takoj naslednji (!) večer je priredil proslavo „Materinskega dne“ ženski krožek društva Nanos. Sama po sebi se je vsiljevala misel, da bi se prireditvi združili. Emigranti so sicer prišli v dvoranico Ljudske univerze v lepem številu, vendar je bilo marsikaj takega, kar bi bilo zanimalo tudi ostalo občinstvo. Nastop naše igralka gđ. Elvire Kraljeve je dal večeru resnično umetniške vrednote. Vodilni motiv — primorska mati trpinka — tudi tu sicer ni bil dovolj močno podan. Morda je bilo spet povedanega preveč za en večer, kar utruja. Odveč je na primer pritegovati že toliko obrabljene motive iz srbskih narodnih pesmi, ki tokrat niso spadale v okvir tega večera, ko so tudi primorske narodne noše dajale prireditvi določno primorsko barvo, še prav posebno spomenica, ki jo je predsednica s pravilnim razumevanjem pomena materinskega dne priključila lepem večeru. V njej zahteva svobodo za nedolžne politične kaznjence, ki so kljub sklepu jugoslovansko-italijanske pogodbe še vedno v ječah. Spomenico dobe za skupen nastop vse ženske organizacije.

Ta pristno ženski klic, zavzeti se za sinove naših itak že toliko tepenih primorskih mater, bi bil še čisto drugače odjeknil, če bi se prireditve bila vršila v unionski dvorani, ki bi ga v skupnem delu napolnile članice obeh ženskih društev za skupen večer, posvečen primorski materi, dvignjeni do občečloveške, močne osebnosti. Obenem bi se dotaknile problema vojne, ki se ji pri primorski ženi ni mogoče izogniti in bi s tem večer samo obogatilo. Bilo bi nujaj dela, več umetniškega, moralnega in gmotnega uspeha.

Naša društva. — 2. redni občni zbor Zveze gospodinj se je vršil v novih društ. prostorih Gradišče 14 ob lepi udeležbi članstva. Potem ko je predsednica, ga. Kraigherjeva, pozdravila navzoče, je podala tajniško poročilo ga. Jela Likarjeva: Zveza gospodinj je postala samostojno društvo pred dvema leti. V novih prostorih ima društvo lepo kuhinjo in druge prostore, kjer je priredilo zadnje leto 3 trimesečne večerne kuharske tečaje, šivalni tečaj in več krajsih tečajev za razne posebnosti v kuhinji in šivanju. Priredilo je razstavo pognjenih miz za Božič in Veliko noč, ter razstavo umetne ženske obrti. Na vselejmu je priredila „Zveza“ VI. gospodinjsko razstavo „Sodobna gospodinja“. Društvo je priredilo več ko 10 ekskurzij za svoje članice v razna podjetja. Že šesto leto izdaja društvo svoje strokovno glasilo „Gospodinja“. Narejenih je bilo 10 vlog na razna oblastva glede znižanja cen živilom, boljše ureditve prodaje i. pod. Z. g. se je po svojih zastopnicah udeležila kongresa v Dubrovniku in predsednica, ga. Kraigherjeva je tam predlagala ustanovitev mednarodne gospodinjsko-gospodarske komisije. Predlog zdaj prefresa posebej sestavljena mednarodna komisija, v kateri zastopa Jugoslavijo ga. Vika Kraigherjeva. — Blagajniško poročilo je podala gđ. Vidmarjeva. — Izvoljen je bil le malo izpremenjen odbor, z dosedanjo predsednico go. Kraigherjevo. — Na koncu je sledil razgovor s tržnim nadzornikom g. svetnikom Riglerjem o vprašanju ženskih moči v tržnem nadzorstvu, kakor jih zahteva Zveza gospodinj. Vsekakor je Zveza gospodinj eno naših najbolj agilnih društev.

Kolo Jugoslovanskih sester v Ljubljani je imel svoj 15. redni občni zbor. Društvo se je v preteklem poslovnem letu udeleževalo predvsem karitativno. Obdarovalo je za Božič 420 družin in razdelilo en vagon premoga. Tudi ob drugih prilikah je obdarovalo siromake in podpira študente. Pod predsedstvom dvorne dame ge. Franje Tavčarjeve hoče kolo delovati po začrtani poti naprej.

Splošno žensko društvo se je v preteklem poslovnem letu udeležilo akcije za izteženje, sodelovalo je z unijo za zaščito dece in se zavzemalo za redno izplačevanje pokojnin. Organiziralo je dobro uspelo razstavo domačih preprog. Izreden uspeh pa je doseglo s prireditvijo rednih tedenskih predavanj, pod naslovom „Vzgoja matere“. Izbor predavanj in predavateljev jo preskrbela dipl. phil. ga. Zlata Pirnat. Tečaj je obsegal 14 predavanj odličnih predavateljev, ki so doživela rekorden obisk in velik moralni uspeh. — Na predlog predsednice ge. Minke Govékarjeve je priredilo društvo v maju

razstavo „Teden ženske knjige“ s ciklusom predavanj. Društvo bo uredilo poseben ženski oddelek na novinarski razstavi v okviru jesenskega velesejma.

TKD Atena je kod doslej usmerjala svoje delovarje v telesno-kulturnem, socialno-zdravstvenem in kulturno-prosvetnem pravcu. — Ortopedični zavod je posečalo 58 deklec in 32 dečkov iz raznih socialnih slojev. Društvo je priredilo 6 kuharskih tečajev s 96 udeleženkami. — Lutkovni odsek je pripravil 9 otroških prireditev. Na novo je bila ustanovljena knjižnica in čitalnica za mladino, ki razpolaga s 1585 knjigami. — Belo-modra knjižnica je izdala „Izbrano delo Vide Jerajeve“ v redakciji prof. Marje Boršnikove in bibliofilsko izdajo „Jugoslavische Frauenlyrik“ v prevodu ge. Lili Novy. Občni zbor je izvolil nov glavni odbor s predsednico go. Minko Kroftovo.

Pravilna pisava ženskih priimkov. Po posvetovanju s strokovnjakom smo se odločile, da bomo odslej pisale ženske priimke po naslednjih pravilih: v nominativu, ako je dodano krstno ime, brez priveska -ova (Marija Kovač), ako ni dodano krstno ime in v vseh drugih sklonih pa v pridevniški obliki: Kovačeva, Mariji Kovačevi itd. Prosimo, da bi se vse žene v govoru in pisavi držale tega enotnega pravopisa.

Studijska konferenca internacionalne feministične alijanse (IFA) v Zürichu. Konferenca se je vršila od 25. februarja do 2. marca t. l. Bavila se je predvsem s tremi glavnimi vprašanji, ki so v programu alijanse, in sicer z vprašanjem ženske volilne pravice, ženskega dela in pacifistične propagande.

Žene iz dežel, kjer že imajo volilno pravico, so razložile svojo borbo in svetovale svoje metode, kako se je za politične pravice treba boriti. Žene iz dežel, kjer še ni volilne pravice, pa so poročale o svojih prizadevanjih in izglelih na uspeh. Zedinile so se vse žene v mišljenju, da je predpogoj za to, da dosežejo žene politične pravice, demokratična usmerjenost vlad. Fašistični režimi so vsi nasprotni napredku žene. Zato je za vse žene nujno, da se bore proti fašizmu in za demokracijo, ker bodo le tako prišle do svojih pravic.

Pravica žene do dela je predpogoj za njeno gospodarsko svobodo. Tu pa ji je treba priznati dve osnovni stvari in ti dve sta: a) isti pogoji in ista plača za enako delo, kot ga ima mož, b) pravica do dela brez ozira na to, če je žena poročena ali ne, in brez ozira na njen ekonomski in socialni položaj — saj se pri možu tudi ne ozirajo na njegov ekonomski in socialni položaj! — Ko jemljejo ženi delo, ima od tega škodo tako človeška družba, ki ji odvzemajo toliko koristne delovne sile, kakor rodbina, ki s tem znižujejo njen življenjski standard, in pred vsem žena sama. Na konferenci so zbrane žene sprejele nasvet, naj žene v vseh državah v čim večjem številu vstopajo v profesionalne in sindikalne organizacije ter se pridružijo feminističnemu pokretu, ker je povsod vidna tendenca, čimbolj izrinuti žene od dela.

Ko so prešle zbrane delegatke na tretjo točko programa, k obravnavanju svetovnega položaja in k vprašanju o miru in vojni, pa se jih je vseh polastila malodušnost. Kajti zazdelo se jim je, da je tu pač vsaka beseda iluzorna, da so čisto brez moči nasproti vsemu, kar se pripravlja. Vpliv žene v smislu mednarodnega miru bi mogel biti učinkovit pač šele tedaj, če bi bile v večji meri udeležene na dogodkih svetovne politike. Danes preostaja ženi borba za politične pravice in pa ustvarjenje javnega pacifističnega mnenja ter delo na izboljšanju mednarodnih odnošajev.

V zadnjem času se je mednarodni feministični alijansi pridružila v večjem številu tudi ženska mladina vseh narodov. To je dejstvo, v katerem vidijo vse članice dober znak in voljo mladine, boriti se za svoje pravice in za mir med narodi.

Skrb Italije za povečanje števila rojstev. V mesecu marcu in aprilu tega leta so v Italiji izplačali mladoporočencem 4 milijone lir kot prispevek za novorojenčke, družinam s številnimi otroki pa so naklonili 10 milijonov lir.

Iz Turčije. Dr. Hanuša Fez, prva doktorica ekonomsko-političnih ved na univerzi v Carigradu, je imenovana za glavnega inspektorja.

Nagradna knjižna izdaja

Ženska založba — Belo-modra knjižnica, Ljubljana, Prečna ulica šte. 2
razpisuje **subskripcijo na Izbrano delo Zofke Kvedrove v 9 knjigah.**

Čas izida: Velika noč 1938 — Velika noč 1941

Zbirka slovenskih književnic

Kdor ima srečo, dobi izbrano delo Zofke Kvedrove zastonj

Ugodnosti za subskribente:

Prva ugodnost: Vsak naročnik dobi z nagradno številko opremljen kupon. Na vsakih 50 naročnikov se izžreba po ena knjižna nagrada v knjigarniški vrednosti din 1000— oziroma din 600—, slednja se izplača na željo v gotovini. Vseh nagrad je za 24.000 din.

Druga ugodnost: Mesečno obročno odplačilo po din 29— ali tromesečno obročno odplačilo po din 87— ali 10% popust pri takojšnjem plačilu celega zneska din 532—.

Tretja ugodnost: Vežano izbrano delo Vide Jerajeve po znižani ceni din 29—.

Četrta ugodnost: Vsak prijavljen naročnik, ki pridobi založbi še enega naročnika na Izbrano delo Kvedrove, prejme v dar po eno knjigo, katero si izbere po seznamu.

Pišite po knjižni oglas na zgornji naslov!

Darovi za tiskovni sklad

Gg. Kovačič Lina din 36—, Drolc din 10*24, Gregorin Ruža din 16—; po 6 din: Majer Ivana, dr. Flisova; po 4 din: Gavrančič Minka, Ravljen Julka, Mozaj Slava; po 3 din: Lebinger Kaja, Rebernik Mil., Bizjak Josipina; po 2 Din: Petelinc Anica, Kotnik Ida; po 1 Din: Grm Marica, Blatnik Minka. Iskrena hvala vsem cenj. darovalkam!

Izšla je knjiga Ilke Vaštetove:

»Roman o Prešernu«

z lepimi ilustracijami umetnika E. Justina. Že nekateri odstavki knjige, ki jih je pisateljica objavila tudi v našem listu, so vzbudili veliko zanimanje; knjiga sama je pa še preseгла pričakovanje in ne bi smela manjkati v nobeni domači knjižnici. Naročila pošljite na naslov: Ilka Vaštetova, Ljubljana, Lavričeva ulica 8.

Listnica uprave

Povrnjen list ne moremo smatrati kot odpoved naročnine. Zgodi se lahko, da sta bila pomotoma odposlana dva lista na isti naslov, nakar nam naslovljenka enega vrne brez opazke. Zgodi se tudi, da zavrnenega lista sploh ne dobimo nazaj. Zato opozarjamo cenj. naročnice, da nam svojo odpoved javijo z dopisnico ali pismom; če pošljejo priporočeno, bo le v njihovo korist.

Cenj. gg. naročnicam v Aleksandriji in sicer gg. Mozetičevi, Masinjevi, Pahorjevi, Faganelovi ter Čotarjevi v Renčah javljamo, da smo prejele poslani ček, za katerega smo dobile **423 Din.** S tem je poravnana naročnina za vseh pet do konca tega leta. Iskrena hvala in lepo pozdravljene!

Mestna hranilnica Ljubljanska

Nove vloge	Din 50.000.000.—
Oproščene vloge, prenešene na nov račun	„ 60.000.000.—
Skupno stanje novih vlog	Din 110.000.000.—

Nove vloge vsak čas izplačljive

Obrestna mera do 5%

**Za vse vloge jamči mestna občina
Ljubljanska**

Drobna knjižica z veliko vsebine

Dekliško perilo

modeli in kroji za deklice od 12—18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vezene, ki so uporabne tudi za okras otroških obleke in predpasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred

Mlade matere,

ki pripravljate perilo za svojega novorojenčka, naročite si pri nas polo s 25 modeli in kroji za

vse perilo, ki ga potrebuje novorojenček

Z naročilom pošljite **Din 5.—**; lahko tudi v znamkah

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo „Naš dom“, modno prilogo ter krojno polo z ročnimi deli znaša Din 64.—, polletna Din 32.—, četrletna Din 16.—. Posamezna številka Din 6.—. Sam list s prilogo „Naš dom“ Din 40.—, same priloge Din 48.—. Za inozemstvo Din 85.—. Rač. pošt. hran. v Ljubljani 14004. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ul. 12/II. Izdaja Konzorcij Ženski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelančeva. Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, p. Domžale (Predstavnik P. Veit, Vir).